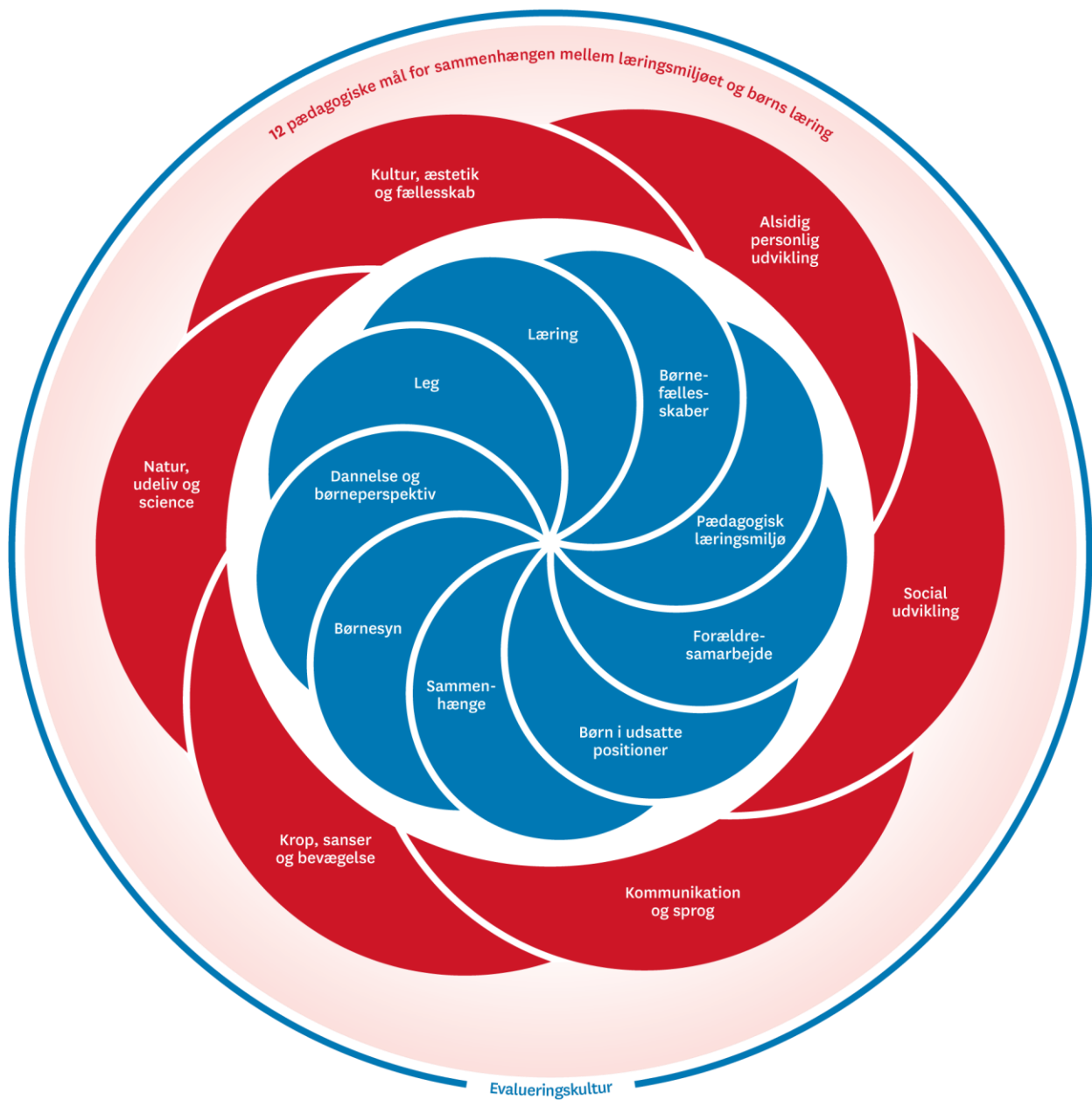

Pædagogisk læreplan for A klynge F 2021 Ingolf/Følfod

AMAGER KLYNGE F

Den pædagogiske læreplan udgør rammen og den fælles retning for vores pædagogiske arbejde med børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Læreplanen er et levende dokument, som kort beskriver vores pædagogiske overvejelser og refleksioner med eksempler, der er retningsgivende for det daglige pædagogiske arbejde.

Dette er A klynge Fs fælles pædagogiske læreplan, som beskriver dels rammen for udarbejdelse af læreplanen, lovgrundlaget og hvordan vi arbejder med at skabe forbindelser og tydelighed i sammenhængen mellem netop dette og den pædagogiske praksis i enhederne i klyngen.

Ramme for udarbejdelse af den pædagogiske læreplan

Rammen for den pædagogiske læreplan er dagtilbudsloven, den overordnede formålsbestemmelse og den tilhørende bekendtgørelse. Klyngens pædagogiske læreplan tager desuden udgangspunkt i vores vision, det fælles pædagogiske grundlag samt de seks læreplanstemaer og tilhørende pædagogiske mål for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børns læring.

Loven og bekendtgørelsen er udfoldet i publikationen [Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold](#). Publikationen samler alle relevante krav til den pædagogiske læreplan og er dermed forudsætning for at udarbejde den pædagogiske læreplan.

Beskrivelse af klynges arbejde med den styrkede pædagogiske læreplan

På baggrund af vores beslutning om at lave én læreplan for klyngen, har vi arbejdet ud fra en procesplan, som har haft til formål at sikre medarbejderinddragelse og ejerskab for vores læreplan i alle enheder i klyngen. Det er afgørende for os, at vores læreplan fungerer som et pædagogisk redskab, der via praksisfortællinger viser en klar retning for det pædagogiske arbejde. Alle enheder har systematisk arbejdet med udgangspunkt i EVAs materiale til selvevaluering, for at blive kloge på vores praksis i forbindelse med vores pædagogiske grundlag, der bygger på klyngens vision. Der er prioriteret tid på personalemøder og pædagogiske dage til at arbejde med den faglige udvikling i en fortløbende proces i det tempo, som giver det ønskede udbytte og forandring for børnene i de enkelte enheder.

Vi har arbejdet med de centrale elementer i den nye styrkede læreplan som det pædagogiske grundlag, etablering af et pædagogisk læringsmiljø hele dagen, legens betydning samt betydningen af hverdagsrutinerne, der er talt frem i lovgivningen.

Vi har i klyngens fælles pædagogiske udvalg arbejdet med refleksioner over relevante dele af den nye styrkede læreplan, som afsæt til refleksionsprocesserne i de enkelte enheder.

Sideløbende har læreplansudvalget, med pædagoger fra alle enheder, mødtes flere gange og arbejdet med bidragene fra personalemøderne, der kunne overføres til den fælles læreplan. Det har blandt andet vist, at alle enheder arbejder ud fra samme pædagogiske grundlag. I læreplansudvalget er der drøftet praksisfortællinger, som er udvalgt til at indgå i den nye styrkede læreplan.

Enhederne i A Klynge F

Klyngen består af følgende enheder

- Børnehuset GAIA
- Den integrerede institution Den Grønne Planet
- Fritidsinstitutionen ved Gerbrandskolen
- Den integrerede institution Havblik
- Vuggestuen Ingolf og Vuggestuen Følfodvej
- Den integrerede institution Nordlys
- Den integrerede institution Søstjernen

I kan læse mere om de enkelte enheder på deres hjemmeside og på: <https://amager-f.kbh-barn.kk.dk/FrontEnd.aspx?id=4183517>

Faglige netværk og udvalg

I Amager klynge F har vi en række faglige udvalg og netværk, som er med til at sikre, at alle enheder arbejder med det fælles pædagogiske grundlag på en kvalificeret måde.

Marte Meo netværk

Netværket består af klyngens Marte Meo terapeuter, supervisor og en ledelsesrepræsentant. Netværket mødes hver anden måned. Formålet med netværket er, at opkvalificere Marte Meo terapeuterne, vidensdeling, sparring og strukturen i Marte Meo arbejdet i klyngen, f.eks. Marte Meo politik og dokumentationen af arbejdet med Marte Meo.

Sprogudvalg

Sprogudvalget i klyngen er sammensat af sprogansvarlige pædagoger fra alle enheder og en sprogansvarlig leder. Sprogudvalget mødes hver anden måned. Den primære opgave i sprogudvalget er at skabe et fagligt løft i sprogarbejdet med et forskningsbaseret fælles grundlag:

- Ledelse af den sprogpædagogiske udvikling
- Understøttelse af den sprogpædagogiske udvikling
- Udvikling af fælles sprogstrategier i enhederne

Netværk for de køkkenansvarlige

Netværk for de køkkenansvarlige består af den køkkenansvarlige fra hver enhed samt to pædagogiske ledere, som er tovholdere for netværket og bindeled til ledelsesteamet. Netværket mødes en gang om måneden.

Formålet med netværket er, at alle køkkenansvarlige holdes fagligt ajour, blandt andet gennem dialog om den nyeste viden indenfor området, samt at de får mulighed for at dele viden og gode erfaringer med hinanden. Således skal netværket bidrage til, at alle børnene i klyngen hver dag sikres gode måltider i alle enheder samt en god måltidskultur.

Praktiknetværk

Praktiknetværket har til formål, at alle klyngens pædagogstuderende bliver mødt af den samme uddannelsesplan og tilgang for praktikken, så de studerende oplever, at indhold og det faglige niveau i vejledningen er højt. Netværket består af tre praktik tovholdere, praktikansvarlige fra enhederne i klyngen og en pædagogisk leder. Netværket mødes hver anden måned.

Pædagogisk udvalg

Pædagogisk udvalg består af en pædagog fra hver enhed og alle klyngens pædagogiske ledere. Det pædagogiske udvalg drøfter pædagogik og pædagogiske tiltag. Udvalget bidrager desuden til at kvalificere de tiltag og beslutninger ledelsen træffer i klyngen. Pædagogerne er toneangivende i udviklingen af den pædagogiske praksis i enhederne. Pædagogisk udvalg er et refleksionsudvalg og ikke et beslutningsudvalg.

Der har været mange forskellige emner oppe i udvalget, bl.a.:

- Bæredygtighed i klyngen – vi har bl.a. diskuteret affaldssortering, mindskning af plastikforbruget og skofri-institutioner. Alle disse nævnte dele er senere blevet besluttet enten i forældrebestyrelsen, i MED eller i ledelsen.
- Måltider og måltidspædagogik
- Overgange – både de små og de store
- Modtagelse af nye børn
- Modtagelse af nye medarbejdere

Fælles pædagogisk dag

Hvert år, fredag efter Kr. Himmelfartsdag, har alle pædagogiske medarbejdere og ledere i klyngen en fælles faglig pædagogisk dag. Dette prioriteres fordi det er vigtigt, at alle bliver introduceret til samme faglige viden og fordi fællesskab er et fokuspunkt i klyngen. Dette gælder mellem de enkelte enheder og mellem medarbejderne.

Der har været mange forskellige emner på de pædagogiske dage:

- Arbejdsfællesskaber med Jan Hoby (Næstformand i LFS)
- Marte Meo med Jytte Birk Sørensen
- Fællesskaber med bl.a. Margrethe Andersen, KP
- Karakterdannelse med Per Schultz Jørgensen

Vision for Amager Klynge F

I klyngen har vi en fælles vision for, hvad alle børn i vores klynge, skal have med sig herfra.

Visionen er, at:

Klyngens børn skal have vilje, evner og mod til at udvikle deres personlige potentialer og tage del i forpligtende demokratiske fællesskaber.

For at nå visionen arbejder vi med fagligt pædagogisk fokus på *fællesskab, karakterdannelse og Marte Meo.*

Fællesskab

Alle mennesker er relationelle væsener, som udvikler sig i samspil med andre. Det er vigtigt, at vi skaber rammerne for alle børn, så de kan indgå i demokratiske fællesskaber. Vi lærer børnene, at de er vigtige for fællesskabet og at fællesskabet er vigtigt for dem. De er en del af et fællesskab på stuen, i institutionen og på sigt, en del af det demokratiske samfundsfællesskab.

I partnerskab med forældrene giver vi børnene forskellige deltagelsesmuligheder i fællesskabet ved, at:

- Skabe læringsmiljøer med legemuligheder for alle børn og inddrage børnene i daglige gøremål og rutiner, hvor de både kan bidrage og føle sig værdifulde
- Understøtte både de spontant opståede og de planlagte børnefællesskaber
- Være nysgerrige og understøttende vedrørende børnenes initiativer samt opmærksomme på at inkludere og invitere alle børn ind i fællesskabet
- Lære børnene at være fordomsfrie, respektfulde og at kunne sætte sig i andres sted
- Arbejde målrettet med, at alle føler sig velkomne i vores institutioner

Praksis eksempelpå hvordan vi understøtter spontant opståede børnefællesskaber

Uddrag fra en dagbog i en børnehavegruppe

De mindste børn fra to børnehavegrupper sover sammen i middagsstunden. Alle er i gang med at gøre sig klar til at sove. Børnene fjoller og snakker med hinanden, mens de venter på, at de sidste kommer ind. I dag falder snakken på iPad og alle de der har en iPad derhjemme vil gerne fortælle, hvad de bruger den til. Nogle bruger den til at høre musik, nogle må se YouTube, nogle har Ramasjang appen og nogle må ikke se "Baby Shark" mere, mens andre må. Så snart et af børnene fortæller, hvordan det er hjemme hos dem, fortæller de andre om hvad der er ens eller forskelligt hos dem selv. Nogle begynder at synge om det, der bliver snakket om, bl.a. "Baby Shark". Alle børn bliver så glade og siger "Også mig", "Hos mig er der også..." Snakken går også om madrasser og bedsteforældre, men mønsteret er det samme.

Nøgleordet er fællesskabet. Det er tydeligt, at børnene oplever et fællesskab i middagsstunden. De er fælles om at gå i børnehaven sammen, at sove sammen og nu også at have fælles interesser og vilkår derhjemme. Men endnu vigtigere, så rummer de og inkluderer hinandens forskellige vilkår. Det samme er også tilstede ved rundkredsen til samlinger, hvor der fortælles, lyttes, udveksles, rummes og opleves sammen. Fællesskabet er i spil hele dagen i børnehaven—også i de små overgange.

Karakterdannelse

Vi understøtter børnenes karakterdannelse, livsduelighed og gåpåmod. Vi arbejder på, at børnene dannes, så de kan få en erkendelse af, hvem de selv er, hvad de kan, får øje på deres egne potentialer og får mod på livet. Med afsæt i det enkelte barns udvikling, har vi øje for, hvilke krav, udfordringer og opgaver, der bedst understøtter barnets læring og som udfordrer dets evner. Vi støtter børnene i at træne evnen til selvkontrol og vedholdenhed, så de kan fuldføre en opgave, der kræver en særlig indsats. Derudover støtter vi børnene i at sige til og fra, vente på tur, udsætte egne behov og vise hensyn.

Det er vores ansvar at være tydelige, troværdige og autentiske pædagogiske medarbejdere, der i partnerskab med forældrene skaber gode rammer og muligheder for børnenes personlige udvikling og karakterdannelse.

Marte Meo

Amager klynge F har arbejdet med Marte Meo i alle klyngens enheder siden 2016. Beslutningen om dette er taget i Forældrebestyrelsen, MED og ledelsen. Marte Meo betyder "ved egen kraft". I klyngen er der ansat en Marte Meo supervisor, som holder introduktionsforløb for alle nyansatte samt alle pædagogstuderende i klyngen. Supervisor uddanner desuden pædagoger i klyngen til Marte Meo terapeuter. Klyngen har i skrivende stund syv uddannede Marte Meo terapeuter samt fire pædagoger under uddannelse til terapeut. Terapeuterne laver kontinuerlig forløb i alle enheder, holder oplæg på personale- og forældremøder, deltager i forældresamtaler og bruges i hverdagen til sparring.

Vi arbejder med Marte Meo principperne, at:

1. Følge initiativer
2. Benævne initiativer og omverden
3. Bekræfte initiativer positivt
4. Benævne egne initiativer
5. Turtagning
6. Positiv ledelse

Vi anvender Marte Meo principperne i vores tilgang til alle.

I gennem de 6 principper møder vi børnene i de følelser og initiativer de udtrykker. Vi giver børnene muligheden for, at de lærer sig selv og andre at kende, at de kan acceptere og rumme egne og andres følelser, samt få en oplevelse af at blive set, anerkendt, støttet og forstået. Dette er med til at styrke børnenes selvværd, give dem mod til at prøve sig selv af, samt møde andre med åbenhed og tillid.

Vi anvender disse principper i partnerskabet med forældrene, f.eks. i forældresamtaler, så forældrene får mulighed for at få flere perspektiver på, hvordan de kan støtte deres barns trivsel og udvikling.

Pædagogisk grundlag

”Giv børnene ret til at lege og lære, at drømme og forme, leve og være. Kun der, hvor børn kan føle sig trygge, gror det, de gamle kaldte lykke.”
Astrid Lindgren.

Den pædagogiske læreplan skal udarbejdes med udgangspunkt i et fælles pædagogisk grundlag. Det pædagogiske grundlag består af en række fælles centrale elementer, som skal være kendetegnende for den forståelse og tilgang, hvormed der skal arbejdes med børns trivsel, læring, udvikling og dannelse i alle dagtilbud i Danmark.

De centrale elementer er:

- Børnesyn. Det at være barn har værdi i sig selv.
- Dannelse og børneperspektiv. Børn på fx 2 og 4 år skal høres og tages alvorligt som led i starten på en dannelsesproces og demokratisk forståelse.
- Leg. Legen har en værdi i sig selv og skal være en gennemgående del af et dagtilbud.
- Læring. Læring skal forstås bredt, og læring sker fx gennem leg, relationer, planlagte aktiviteter og udforskning af naturen og ved at blive udfordret.
- Børnefællesskaber. Leg, dannelse og læring sker i børnefællesskaber, som det pædagogiske personale sætter rammerne for.
- Pædagogisk læringsmiljø. Et trygt og stimulerende pædagogisk læringsmiljø er udgangspunktet for arbejdet med børns læring.
- Forældresamarbejde. Et godt forældresamarbejde har fokus på at styrke både barnets trivsel og barnets læring.
- Børn i udsatte positioner. Alle børn skal udfordres og opleve mestring i lege og aktiviteter.
- Sammenhæng til børnehaveklassen. Sammenhæng handler blandt andet om at understøtte børns sociale kompetencer, tro på egne evner, nysgerrighed mv.

Loven fastsætter, at alle elementer i det fælles pædagogiske grundlag skal være udgangspunkt for arbejdet med den pædagogiske læreplan og dermed det pædagogiske arbejde med børns læring i dagtilbud.

Fra Den styrkede pædagogiske læreplan. Rammer og indhold, s. 14

Det er et krav, at det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbuddet skal være til stede hele dagen. Det betyder, at det pædagogiske læringsmiljø i forbindelse med både børnenes leg, planlagte vokseninitierede aktiviteter, spontane aktiviteter og daglige rutiner som fx bleskift, frokost, oprydning, når børnene tager tøjet på og af i garderoben mv., skal give børnene mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes. Det indebærer, at børnenes læring ikke er afgrænset til halvanden times pædagogiske aktiviteter om formiddagen, men finder sted gennem hele dagen.

Læring

Vi forstår læring som en social proces, hvor man tilegner sig færdigheder og kundskaber. Læring er det, der sker med os og mellem os, når vi er aktivt deltagende i forskellige fællesskaber. Der er læringsmuligheder overalt i hverdagen. Læring sker både i det spontane og det planlagte.

Praksiseksempel:

En dag vil et barn gå på tur med en ven fra en anden stue. Ud fra Marte Meo principper sætter vi ord på barnets initiativ og anerkender barnets ønske om dette. Derfor vælger vi at sige "du vil gerne på tur med din ven fra stue 2. Det var en god ide, vi spørger om B også vil med." Vi har lavet en aftale om at det godt kan lade sig gøre.

(Vi kan godt være sammen på tværs af stuerne når vi er udendørs, og kan derfor efterkomme barnets ønske)

Leg

Vi ved at legen er fundament for kompetenceudvikling og læring der finder sted i barndommen. Læring sker gennem leg, og legen beskrives ofte som barnets vigtigste erfaringskilde, da børnene gennem legen både bearbejder oplevelser og danner erfaringer.

Leg kan have en form som aktivitet, hvor børn f.eks., leger med konstruktionslegetøj, dukker, rollespil osv. Gennem leg udvikler barnet fantasi, legeevne, kreativitet osv. Barnet lærer om samspilsregler at være sammen om noget og at være en del af fællesskabet.

Praksiseksempel:

Vi leger på stuen. En dreng tager en taske over skulderen. En pige vil gerne have tasken, men drengen vil gerne beholde tasken. Pigen synes det er ærgerligt og bliver sur. Drengen går hen og finder en anden taske og giver den til pigen som bliver glad. Efterfølgende leger de begge. De siger "hej hej" og går af sted sammen.

Hverdagsrutiner

Vi inddrager børnene og giver dem deltagelsesmuligheder i hverdagsrutinerne. Børnene inddrages aktivt under hensyn til det enkelte barns motivation, udviklingstrin og erfaringer. Arbejdet med hverdagsrutinerne er en vigtig del af pædagogikken.

Rutinerne gør hverdagen overskuelig og genkendelig for børnene, hvilket fremmer børnenes trivsel, udvikling og læring. Rutinerne er i sig selv vigtige læringsrum for børnene, hvor forudsigelighed, tryghed og gentagelser er med til, at give børnene mulighed for at opnå læring og meningsfuldhed.

Praksiseksempel

To store børn går på badeværelset. De skal tage tøjet af, have rene bleer på, øve sig i at gå på toilettet. Det ene barn er klar til at gå på toilettet, mens det andet barn er mere optaget af at synge. Den voksne henvender sig til det syngende barn og fortæller at man godt kan øve sig i at gå på toilettet mens man synger. Det bliver opfattet som en god ide og efterfølgende har begge børn en hyggelig stund sammen, mens de øver sig i at gå på toilettet og får sunget.

Modtagelse af nye børn og familier og overgange

Klyngen har en fælles procedure for modtagelse af nye børn og deres familier i 0-6års enhederne og for overgangen til fritidshjem og skole.

Forældresamarbejde

Klyngen arbejder med forældrepartnerskab fx i forbindelse med at forældrene henter og bringer barnet. Det er typisk små dialoger om barnets hverdag og trivsel. Andre former for information og muligheder for dialog er på KBHForældre, hvor forældrene har adgang til børnegruppens dagbøger, der kan gives beskeder og findes fotos. På forældremøder drøftes fx de pædagogiske rammer og retning og på samtaler mellem de pædagogiske medarbejdere og forældrene, drøftes det enkelte barns trivsel, udvikling og læring. Ved forskellige sociale arrangementer som fx fællesspisning, er det sociale element særligt i fokus ved det uformelle samvær.

Nogen forældre efterspørger vejledning fra de pædagogiske medarbejdere. Det er givende for barnet og for partnerskabet mellem enheden og forældrene, fordi at der derved kan skabes en fælles retning for, hvordan barnets trivsel, udvikling og læring understøttes.

Hvis der er bekymring for et barns trivsel, udvikling og læring inddrager enheden forældrene, for i fællesskab at finde ud af mere om, hvad der udfordrer barnet enten i dagtilbuddet eller i hjemmet og hvad vi kan gøre for, at barnet kommer i bedre trivsel, udvikling og læring. Andre faggrupper kan også inddrages i samarbejdet fx tale-høre konsulent, sundhedsplejerske og psykolog, hvilket altid være efter forudgående aftale med forældrene.

Praksiseksempel:

Vi er ved at opstarte B i vuggestuen, men da mor prøver at gå bliver B meget ulykkelig og utryg. Vi holder en forældresamtale, hvor vi i fællesskab med mor laver en aftale om at mor vil blive i institutionen længere tid, så B får en god og tryk start på Vuggestuen, allerede efter 3 dage er B klar til at sige farvel til mor.

Børn i udsatte positioner

I en hverdag med mange børn, vil der altid være nogle, der udviser en adfærd eller trivsel, der vækker bekymring, og som har behov for særlig opmærksomhed.

Klyngens mål er, at alle børn får lige muligheder for trivsel, læring, udvikling og dannelse. Det er de pædagogiske medarbejders opgave at sikre, at alle børn uanset ressourcer og forskelligheder er betydningsfulde deltagere i fællesskabet. Derfor tilpasses læringsmiljøet til barnet og familiens ressourcer.

I klyngen samarbejdes med Ressourceteamet, som er de tværfaglige resourcepersoner bestående af tale-høre pædagog, psykolog, sundhedsplejerske, daginstitutions socialrådgiver, pædagogisk konsulent og støttepædagog, der giver faglig relevant sparring og rådgivning.

De seks læreplanstemaer

Den pædagogiske læreplan for dagtilbud indeholder seks læreplanstemaer. Et læreplanstema skal altid ses i sammenhæng med det pædagogiske grundlag og de øvrige læreplanstemaer i den pædagogiske læreplan.

Hvad siger loven?

Den pædagogiske læreplan skal udarbejdes med udgangspunkt i seks læreplanstemaer samt mål for sammenhængen mellem læringsmiljøet og børns læring.

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det pædagogiske læringsmiljø understøtter børns brede læring inden for og på tværs af de seks læreplanstemaer

1. Alsidig personlig udvikling
2. Social udvikling
3. Kommunikation og sprog
4. Krop, sanser og bevægelse
5. Natur, udeliv og science
6. Kultur, æstetik og fællesskab

De seks læreplanstemaer skal ses i sammenhæng og samspil med hinanden for at sikre, at den pædagogiske praksis, set fra et børneperspektiv, ikke forekommer opsplittet i seks adskilte temaer. De seks læreplanstemaer har til hensigt at sikre en bred læringsforståelse og fokus på forskellige centrale elementer i børns læring og udvikling. Der er fastsat en indholdsbeskrivelse for hvert læreplanstema, som beskriver de overordnede elementer, som ligger i det enkelte læreplanstema. Herudover er der fastsat to pædagogiske mål for hvert læreplanstema. Den pædagogiske læreplan skal udarbejdes inden for rammerne af indholdsbeskrivelserne og de pædagogiske mål.

Dagtilbudslovens §8 stk. 2 og 4

Alsidig personlig udvikling

Alsidig personlig udvikling drejer sig om den stadige udvidelse af barnets erfaringsverden og deltagelsesmuligheder. Det forudsætter engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn samt social og kulturel baggrund.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.

§3 i bekendtgørelse om pædagogiske mål og indhold i seks læreplanstemaer.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø barnets alsidige personlige udvikling?

To praksiseksempler på hvordan vi arbejder med barnets alsidige personlige udvikling

Børnene sidder og spiser eftermiddagsmad. En dreng har tallerkenen med knækbrød foran sig og der er to stykker tilbage. En anden dreng kommer op til bordet og vil også gerne have frugt og knækbrød. Den første dreng rækker et stykke knækbrød over til ham, mens han stråler af glæde over at dele med sin ven.

Eksemplet viser hvordan det pædagogiske fokus på børnefællesskaber, empati, hjælpsomhed og hverdagsrutiner, kan understøtte børnenes alsidige personlige udvikling.

To drenge er i garderoben og er i gang med at tage tøj på. Den ene dreng er færdig med at tage tøj på. Han ser på den anden dreng, der sidder og ser sig lidt søgende omkring. Han går over til ham og spørger om han har brug for hjælp. De prøver sammen at få tøjet på, men det lykkes ikke helt. Den ene dreng foreslår, at de spørger Lise, om hun vil gerne hjælpe. Lise understøtter og anerkender drengenes initiativer til at forsøge selv at tage tøjet på og guider dem i det, de har brug for hjælp til.

Eksemplet viser, at børnenes samspil er præget af tryghed, omsorg og nysgerrighed. Drengen, som gerne vil hjælpe, har engagement, gåpåmod og en tryk tilknytning til den pædagogiske medarbejder. Pædagogen bruger positiv guidning af børnene, som er et af Marte Meo principperne.

Social udvikling

Social udvikling er udvikling af sociale handlemuligheder og deltagelsesformer og foregår i sociale fællesskaber, hvor børnene kan opleve at høre til, og hvor de kan gøre sig erfaringer med selv at øve indflydelse og med at værdsætte forskellighed.

Gennem relationer til andre udvikler børn empati og sociale relationer, og læringsmiljøet skal derfor understøtte børns opbygning af relationer til andre børn, til det pædagogiske personale, til lokal- og nærmiljøet, til aktiviteter, ting, legetøj m.m.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.

§5 i bekendtgørelse om pædagogiske mål og indhold i de seks læreplanstemaer.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø barnets sociale udvikling?

To praksiseksempler på hvordan vi arbejder med barnets sociale udvikling:

En pædagog sidder med en børnegruppe, som laver perleplader. Da der bliver en ledig plads ved bordet, kommer et andet barn til. Barnet tager koppen med perler og hælder dem ud over perlepladen. Pædagogen spørger, om barnet gerne vil lave perler. Barnet svarer: "Du skal gøre det". Pædagogen ser på barnet og siger: "Vi kan hjælpe hinanden". Barnet skubber koppen med perler over til pædagogen, som sætter en perle på pladen og returnerer koppen. Barnet sætter en ny perle på pladen og skubber koppen tilbage til pædagogen. Dette gentages, mens de snakker om farverne på perlerne.

Eksemplet viser, at pædagogen følger barnets initiativ og inddrager barnet i fællesskabet i aktiviteten. I samspillet er der øjenkontakt, positiv bekræftelse og spejling, som er med til at styrke selvværdet hos barnet. Der er gensidig respekt og læring ligesom det ses, at relationen er ligeværdig. Pædagogen guider barnet og anviser et nyt initiativ gennem positiv ledelse, som er i tråd med Marte Meo principperne.

En pige på 2 år sidder på gulvet og at ved lægge et puslespil. Hun samler brikkerne sammen, der ligger lidt spredt, og er ved at sætte en brik på, da en dreng kommer hen, og begynder at tage nogle af puslespilsbrikkerne. Pigen begynder at græde og kigger hen på pædagogen. Pædagogen siger, at drengen nok også bare vil hjælpe med at lave puslespillet. Drengen nikker og fortsætter med at

putte en brik på pladen. Pædagogen siger, at de kan lave det færdig sammen, og at det er supergodt, at de hjælpes, for lige om lidt skal de have eftermiddagsmad. Pigen finder hurtigt nogle brikker og sætter dem på. Snart er puslespillet samlet, og børnene sætter sig op til bordet sammen.

Eksemplet viser, at pædagogen bliver bindeleddet mellem børnene så drengens intention kan italesættes, og hans initiativ bliver positivt bekræftet i tråd med Marte Meo principperne. Pædagogen støtter, vejleder og handle anviser.

Kommunikation og sprog

Børns kommunikation og sprog tilegnes og udvikles i nære relationer med barnets forældre, i fællesskaber med andre børn og sammen med det pædagogiske personale.

Det centrale for børns sprogtilegnelse er, at læringsmiljøet understøtter børns kommunikative og sproglige interaktioner med det pædagogiske personale. Det er ligeledes centralt, at det pædagogiske personale er bevidst om, at de fungerer som sproglige rollemodeller for børnene, og at børnene guides til at indgå i fællesskaber med andre børn.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.

§7 i bekendtgørelse om mål og indhold i seks læreplanstemaer.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø barnets kommunikation og sprog?

To praksiseksempler på hvordan vi arbejder med at støtte barnets kommunikation og sprog

Der er planlagt et naturforløb om hvad høns kan spise. Børnene er i gang med at grave efter regnorme, som de efterfølgende giver til hønsene. Undervejs opstår en nysgerrighed hos børnene, som pædagogen understøtter ved at sætte ord på hvad børnene ved om regnorme, hvor de bor, hvad de er lavet af, hvad de spiser og hvordan de mon smager? Derefter er der en dialog om, hvad der sker med ormen, når hønen har spist dem, kan hønen mærke, at ormene spræller i maven?

Eksemplet viser, at den pædagogiske medarbejder understøtter børnenes nysgerrighed, udvikler børnenes sprog, der bidrager til at de kan forstå deres omverden og sprogliggøre deres tanker og ideer. Eksemplet viser også Marte Meo principperne at følge børnenes initiativ, benævne børnenes handlinger og positiv ledelse.

Til morgensamling i vuggestuen har pædagogen forberedt at synge sangen om "Mariehønen evigglad". De forskellige ting, der synges om i sangen, er samlet i en sangpose. Der kan tales om det der synges om, mærkes på det og opnås en større forståelse af ord og begreber fra sangen. Det bliver en kæmpe succes, især fordi der er regn og torden i sangen, hvilket børnene er meget optaget af. Lidt ad gangen tager pædagogen tingene op af posen: En mariehøne, et rabarberblad, en snegl, et tordenvejr og et regnvejr. Der tales og ses på alle tingene. Alle børnene byder ind med

en masse, som der samtales om f.eks., kommer samtalen til at handle om tordenvejr og om det er farligt? Det tales der om og stemningen er, at tordenvejr ikke er farligt, men at det larmer. Børnene ser på et billede af en pige, der bliver forskrækket, og taler endnu mere om, at tordenvejr ikke er farligt, men larmer. Senere lytter børnene til, hvordan tordenvejr lyder på iPad og hvordan det ser ud når det lyner.

Eksemplet viser, at børnene bidrager aktivt til dialogen, og at pædagogen er opmærksom på at bruge de indspil børnene kommer med samt bygge videre på det. Vi tilpasser vores pædagogiske læringsmiljø efter den aktuelle børnegruppe, og understøtter børnenes forståelse ved at være meget konkrete og visuelle. Pædagogen arbejder med Marte Meo principperne turtagning, bekræfte børnenes initiativer og positiv ledelse.

Krop, sanser og bevægelse

Børn er i verden gennem kroppen, og når de støttes i at bruge, udfordre, eksperimentere, mærke og passe på kroppen – gennem ro og bevægelse – lægges grundlaget for fysisk og psykisk trivsel.

Kroppen er et stort og sammensat sansesystem, som udgør fundamentet for erfaring, viden, følelsesmæssige og sociale processer, ligesom al kommunikation og relationsdannelse udgår fra kroppen.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.

§9 i bekendtgørelse om pædagogiske mål og indhold i seks læreplanstemaer.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø udviklingen af barnets krop, sanser og bevægelse?

Praksiseksempel på hvordan vi arbejder med barnets krop, sanser og bevægelse

Til samling en formiddag er der et barn, der foreslår, at de kan lege Pizzaleg, der er en form for børnemassage. Den pædagogiske medarbejder understøtter initiativet, sætter børnene sammen to og to og guider børnene videre i legen. Det ene barn ligger sig på maven, mens det andet barn sidder ved siden af. De klapper ti gange i hænderne og kokkehuen tages på. Så æltes dejen, som betyder, at det ene barn giver det andet barn massage, derefter rulles dejen. På skift vælger børnene fyld på deres pizza, som børnene giver hinanden på kroppen. Derefter bytter børnene plads, så begge børn får massage. Legen slutter med et kram mellem de to børn.

Eksemplet viser, hvordan det pædagogiske læringsmiljø understøtter børnenes muligheder for at udforske og eksperimentere med kroppens sanser, bevægelser og hvad kroppen kan. Den pædagogiske medarbejder følger barnets initiativ, guider og benævner børnene i tråd med Marte Meo.

Natur, udeliv og science

Naturoplevelser i barndommen har både en følelsesmæssig, en kropslig, en social og en kognitiv dimension.

Naturen er et rum, hvor børn kan eksperimentere og gøre sig de første erfaringer med naturvidenskabelige tænke- og analysemåder. Men naturen er også grundlag for arbejdet med bæredygtighed og samspillet mellem menneske, samfund og natur.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.

§11 i bekendtgørelse om pædagogiske mål og indhold i seks læreplanstemaer

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø, at barnet gør sig erfaringer med natur, udeliv og science?

To praksiseksempler på hvordan vi arbejder med natur, udeliv og science

En gruppe børn er på legepladsen og viser interesse for nogle vintergækker, som står uden for hegnet. Pædagogen følger interessen og fortæller børnene, at blomsterne hedder vintergækker og at de er tegn på, at vinteren er ved at slutte og at foråret er på vej. Pædagogen siger til børnene, at de gerne må plukke nogle af blomsterne og at der er en vase på stuen, hvor vintergækkerne kan stå som bordpynt. Da de kommer ind på stuen, fortæller børnene de andre børn om vintergækkerne og pædagogen siger, at man kan lave noget som hedder gækkebreve. Gækkebreve er et hemmeligt brev man klipper og sender sammen med en vintergæk, til nogle man kender. Modtageren skal gætte, hvem der har sendt brevet. Snakken går også på, at hvis man kommer vandfarve i vandet i vaserne, så skifter vintergækkerne farve. Det kunne børnene godt tænke sig at prøve.

I dette eksempel følger pædagogen børnenes nysgerrighed og deres lyst til at opleve naturen igennem science, kendskab til traditioner og forskellige årstider. Pædagogen følger børnenes initiativer og interesser i tråd med Marte Meo principperne.

Det er efterår og de pædagogiske medarbejdere beslutter, at de vil lave et lille projekt, hvor alle skal ud og samle blade og tager dem herefter med hjem på stuen. Børnene skal lave deres eget træ ud af pap og klistre bladene på træet. En lille gruppe vuggestuebørn hjælper med at tage bladene op fra posen. Et af børnene begynder at råbe og pege ned på gulvet. Et lille insekt kravler ud fra nogle blade, som er faldet ned på gulvet. De andre børn bliver nysgerrige på, hvad barnet har fået øje på og de stiller sig alle rundt om bladene og det lille insekt. Da børnene prøver at træde på insektet, tager pædagogen insektet op på et blad, så de kan undersøge hvad det er for et lille insekt, de har fundet. Pædagogen siger til børnene, at det er en larve. Børnene kigger på om den har arme, ben, øjne osv. Pædagogen finder et billede af larven på iPad og fortæller børnene, at larven bedst kan lide at være i naturen og at den spiser blade. De går alle ud på legepladsen og finder et roligt hjørne med blade, hvor larven sættes fri. Børnene finder herefter flere billeder af larver og finder også en sang om en larve. Resten af dagen snakker de om larven og pædagogen skriver om det i dagbogen på KbhForældre. Dagen efter fortæller nogle forældre, at larven er nævnt flere gange derhjemme. De pædagogiske medarbejdere planlægger i de følgende dage aktiviteter med fokus på larver.

Eksemplet viser, at pædagogen følger barnets kreativitet og nysgerrighed på materialer og natur samt anvender digitale medier til at understøtte børnenes nysgerrighed og viden om naturfænomener. At pædagogen følger børnenes initiativer, er et af Marte Meo principperne.

Kultur, æstetik og fællesskab

Kultur er en kunstnerisk, skabende kraft, der aktiverer børns sanser og følelser, ligesom det er kulturelle værdier, som børn tilegner sig i hverdagslivet.

Gennem læringsmiljøer med fokus på kultur kan børn møde nye sider af sig selv, få mulighed for at udtrykke sig på mange forskellige måder og forstå deres omverden.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.

§13 i bekendtgørelse om pædagogiske mål og indhold i seks læreplanstemaer.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø, at barnet gør sig erfaringer med kultur, æstetik og fællesskab?

Praksiseksempel på hvordan vi arbejder med kultur, æstetik og fællesskab.

Børnegruppen har igennem længere tid, haft stor interesse for hvem er jeg, hvordan ser jeg ud og hvor kommer jeg fra? Et barn siger ved måltidet "Der er nogen der holder ramadan". Pædagogen planlægger et projekt for børnene, fordi børnene på stuen, har forskellige kulturelle baggrunde. Børnene laver blandt andet en stor jordklode ud af papmaché. Projektet indeholder blandt andet at børnene maler de forskellige lande på jordkloden, sætter flag i de lande hvor familierne kommer fra, de taler om forskellige traditioner og de øver sig på forskellige folkedanse. Krop og sanser inddrages og projektet afsluttes med en fernisering, hvor forældrene deltager og medbringer en egnsret.

Eksemplet viser, at de pædagogiske medarbejdere følger op på børnegruppens nysgerrighed på sig selv og hinanden. Der sker læring og kendskab til forskellige landes traditioner, kulturer og der er en opmærksomhed på hinandens forskelligheder. Derigennem får børnene en bedre forståelse for hinanden og forskellige kulturer. Pædagogen følger barnets initiativ, som er et af Marte Meo principperne.

Evalueringskultur

Lederen af dagtilbuddet er ansvarlig for at etablere en evalueringskultur i dagtilbuddet, som skal udvikle og kvalificere det pædagogiske læringsmiljø. Lederen er ansvarlig for, at arbejdet med den pædagogiske læreplan evalueres mindst hvert andet år med henblik på at udvikle arbejdet. Evalueringen skal tage udgangspunkt i de pædagogiske mål og herunder en vurdering af sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbuddet og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse.

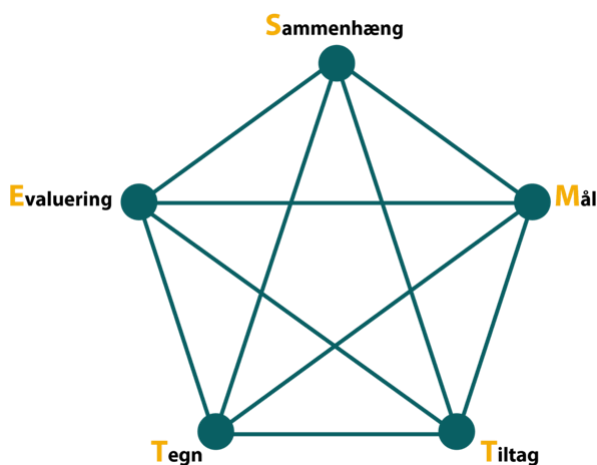
Hvordan skaber vi en evalueringskultur, som udvikler og kvalificerer vores pædagogiske læringsmiljø?

I klyngen arbejdes der systematisk med refleksion, planlægning, dokumentation, evaluering og handleplaner.

Dokumentation kan være opslag, billeder, plancher, børnenes produkter, som kan være til enten forældre, medarbejdere, til børnene eller til lederen.

I fritidsinstitutionen er det et lovkrav, at der arbejdes med Børnemiljøvurderinger, her inddrages børnene i en vurdering af det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø. Der anvendes ofte interview, børnene kan tage billeder af de områder de godt kan lide og områder, som de gerne vil have forbedret.

De pædagogiske medarbejdere anvender SMTTE-modellen som værktøj til at reflektere og justere aktiviteter med børnene, både i arbejdet med det enkelte barn og med børnegrupper. Det gør, at de pædagogiske medarbejdere reflekterer over egen praksis i mødet med det enkelte barn og børnegruppen.

Praksiseksempel på hvordan vi arbejder med evalueringskultur ved brug af SMTTE.

SMTTE-model for en planlagt aktivitet med et overordnet tema "OL-ugen". Læreplanstemaet "Krop, sanser og bevægelse" skal ses i sammenhæng og samspil med de øvrige læreplanstemaer for at sikre, at den pædagogiske praksis, set fra et børneperspektiv, ikke forekommer opsplittet i seks adskilte temaer.

Alsidig personlig udvikling: Børnene øver sig på motoriske færdigheder, samarbejde og fællesskabet. Der arbejdes med karakterdannelse og børnene er opdelt i grupper på tværs af alder og stuer.

Social udvikling: Vi deler børnene op i mindre grupper ud fra en pædagogisk vurdering af relationer, og mulighed for positiv social udvikling.

Kommunikation og sprog: Der synges kropsrelateret fagtesange hver morgen, der sættes særlige fokus på forholds/perceptions-/afstand/retningsord såsom op, ned, hurtig, lang, høj, osv.

Kultur, æstetik og fællesskab: Vi er på hold, vi hjælper, vi hepper, og forskellige niveauer af deltagelse rummes. Der differentieres i sværhedsgrader i disciplinerne for at ramme barnets zone for nærmeste udvikling. Børnene er også med til lave deres egne medaljer.

Natur, udeliv og science: Der måles hastighed og afstand.

Sammenhæng

Vi tager udgangspunkt i den ny styrket læreplan med en særlig fokus på krop, sanser og bevægelse, hvor vi afslutter et tema om Kroppen er Sagen. Vi har haft et særligt fokus på kroppen over de sidste måneder. Vi har sunget kropsrelaterede fagtesange, tegnet selvportrætter samt afholdt ugentlige aktiviteter på tværs af stuerne, for at styrke fællesskabet og relationerne børnene imellem. OL afsluttes med en ceremoni og prisuddeling til sommerfesten.

Mål

- At børnene får en større kropsbevidsthed, ser det sjove i at bevæge sig samt bevare glæden ved at bruge sin krop.
- At børnene motiveres til at bruge grundbevægelserne gå, hoppe, løbe, osv. for at udvikle deres motoriske færdigheder.
- At børnene øver selvhjulpenhed gennem hverdagens aktiviteter, for derigennem at udvikle en større grad af selvstændighed.
- At børnene oplever at være en del af fællesskabet og øver sig på at hjælpe og heppe på hinanden.
- At børnene udvikler mod og vedholdenhed ved at blive tilpas udfordret og tør øve sig.
- At børnene bruger de øvede motoriske færdigheder i deres frie lege.

Tiltag

- Børn og voksne bliver delt op i hold. Der er tilknyttet en fast voksen per hold og de øvrige voksne roterer efter behov på dagen.
- Vi starter dagen med fælles (børnehave og vuggestue) morgengymnastik i forhaven hvor vi synger udvalgte kropsrelaterede fagtesange/sanglege. Der vil være et dagligt kl. 9 møde hvor dagens gang gennemgås så vi sikrer at der hver dag er styr på hvem der gør hvad.
- Holdene leger/øver en disciplin hver dag. Der udarbejdes en rotationsoversigt over hold samt værksted. OL planlægningsholdet forbereder oversigter samt samler rekvisitter. Det er fællesansvar at holde styr på oversigterne og rekvisitterne under OL.
- Til værkstederne/disciplinerne differentieres niveauet for at ramme det enkelte barns zone for nærmeste udvikling og dermed skabe bedste betingelser for udvikling og succesoplevelser.

Tegn

- At børnene hepper på hinanden
- At børnene hjælper hinanden
- At børnene ved hvem de er på hold med
- At børnene tør øve sig, også i noget nyt

Evaluering

Vi evaluerer og justerer projektet dagligt til morgenmødet, hvor der drøftes udfordringer og succeser. OL tovholdergruppen afholder et evalueringsmøde efter endt forløb, hvor vi vurderer om hvilke mål blev nået, og hvordan arbejder vi fremadrettet.

Evalueringen viste at børnene oplevede, at det var sjovt at bevæge sig, og at de gerne vil udfordres og øves i bevægelserne. Vi kunne se, at børnene havde en oplevelse af at være en del af fællesskabet, og var gode til at hjælpe og heppe på hinanden. Vi skal fortsat arbejde med at motivere børnene til selvhjulpethed, og igangsætte lege og pædagogiske aktiviteter, som inkluderer alle grundbevægelser.

Hvordan evaluerer vi arbejdet med den pædagogiske læreplan, som skal foretages mindst hvert andet år?

Læreplan er et levende dokument, som løbende evalueres og justeres. Alle enheder vil fortsat inkludere evalueringsarbejde på bl.a. personalemøder og stuemøder, for at muliggøre et konstant udviklende pædagogisk læringsrum med nye indsigter og brugbar viden.

Minimum hvert andet år vil alle enheder anvende EVAs materiale til selvevaluering ved at gennemgå refleksionsspørgsmålene og analysere det daglige praksis med udgangspunkt i de eksisterende mål i læreplanen.

Link til Evas selvevalueringsredskab <https://www.eva.dk/sites/eva/files/2019-10/Redskab%20til%20selvevaluering.pdf>

Forældrebestyrelsen og forældreråd inddrages i evalueringen af læreplanen.